

1. Лугано конвенција, Бриселска конвенција из 1968 и Брисел 1 Уредба

Лугано конвенција (њен настанак, садржина, примена) у нераскидивој је вези са Конвенцијом о надлежности и извршењу пресуда у грађанским и трговачким стварима из 1968 (тзв. **Бриселском конвенцијом**) и **Уредбом Савета бр. 44/2001** о надлежности и признању и извршењу пресуда у грађанским и трговачким стварима од 22. децембра 2001 (тзв. **Брисел 1 Уредбом**).

Дана 27. септембра **1968.** године шест држава чланица Европске економске заједнице закључило је у Бриселу **Конвенцију о надлежности и признању и извршењу пресуда у грађанским и трговачким стварима** (Бриселска конвенција). **Осамдесетих година** прошлог века државе чланице ЕФТА разматрале су закључење паралелне конвенције која би била комплементарна Бриселској конвенцији. Као резултат овог разматрања настала је *Конвенција о надлежности и извршењу пресуда у грађанским и трговачким стварима која је закључена у Лугану 1988. године, а ступила на снагу 1. јануара 1993. године (тзв. Лугано конвенција)*. Садржина Лугано конвенције се готово у потпуности подударала са садржином Бриселске конвенције. Једини недостатак Лугано конвенције је био тај што за њено тумачење није постојала надлежност Европског суда правде).

Дана 1. марта **2002.** године **Бриселска конвенција је замењена Уредбом бр. 44/2001 од 22. децембра 2000. г. о надлежности и признању и извршењу пресуда у грађанским и трговачким стварима (тзв. Брисел 1 Уредба)**. Брисел 1 Уредба је у основи задржала структуру и „добар део“ садржине Бриселске конвенције, али је са собом донела и неколико значајних измена (најважније су оне измене које се односе на поједностављење признања и извршења пресуда). Према томе, након конверзије Бриселске конвенције у Брисел 1 Уредбу, Лугано конвенција није више била у складу са комунитарним правилима о надлежности и признању и извршењу пресуда у грађанским и трговачким стварима, тако да је њена ревизија постала неопходна. *Ревидирана Лугано конвенција о надлежности и признању и извршењу пресуда у грађанским и трговачким стварима потписана је 30. октобра 2007. године у Лугану од стране Европске заједнице, Данске, Исланда, Норвешке и Швајцарске*. Њен главни циљ је постизање истог нивоа промета одлука између држава чланица ЕУ, с једне стране, и Швајцарске, Исланд и Норвешке, са друге стране. Садржина нове Лугано конвенција у потпуности одговара садржини Брисел 1 Уредбе. За разлику од Лугано конвенције из 1988. године, Лугано конвенцију из **2007. године потписала је**

и Европска заједница, тако да је она постала инструмент комунитарног права за чије тумачење је надлежан Европски суд правде.

Европска заједница је ратификовала Лугано конвенцију из 2007. (у даљем тексту само: Лугано конвенција) 18. маја 2009. са дејством за све државе чланице, изузев Данске. Норвешка је ратификовала Лугано конвенцију 1. јула 2009. године, а Данска 24. септембра 2009. године, тако да је она ступила на снагу између држава чланица ЕУ и Норвешке 1. јануара 2010. године. Швајцарска је ратификовала Лугано конвенцију 20. октобра 2010. године, са дејством од 1. јануара 2011. године. У току ове године се очекује ратификација од стране Исланда. Чим ступи на снагу, Лугано конвенција ће бити отворена за све будуће државе чланице ЕФТА, као и за сваку другу државу, под условима који су одређени самом конвенцијом.

2. Циљеви Лугано конвенције

1. Лугано конвенција је донета са циљем да се ојача правна заштита лица која су пословно настањена на територијама држава уговорница. Конвенција овај циљ остварује

- утврђењем правила о директној међународној надлежности судова држава чланица
- олакшањем међусобног признања пресуда (тј. увођењем принципа аутоматског признања пресуда)
- увођењем брзог поступка за обезбеђивање извршења пресуда, веродостојних исправа и судских поравнања.

2. Циљ доношења Лугано конвенције огледа се и у **проширењу тзв. „Европског правосудног простора“** (односно оног његовог дела који обухвата надлежност и признање и извршење судских одлука у грађанским и трговачким стварима). **Основна идеја Лугано конвенције је да се државама које нису државе чланице ЕУ обезбеди приступ правилима Брисел 1 Уредбе**, с обзиром да оба инструмента садрже готово иста правила која почивају на истим принципима. Иако су Лугано конвенција и Брисел 1 Уредба два различита инструмента, неопходно је да примена њихових правила води истом или сличном резултату. Униформна примена правила која важе у више од тридесет земаља представља предуслов за унапређење и ојачање правне и економске сарадње између ових држава. **О униформној примени правила ових инструмента, у крајњој линији, води рачуна Европски суд правде.**

3. Структура и садржина Лугано конвенције

Лугано конвенција се састоји од Преамбуле и осам делова (садржи укупно 79 чланова).

У Преамбули су утврђени циљеви и разлози доношења ове конвенције.

У првом делу одређено је поље примене конвенције *ratione materiae*. Лугано конвенција се примењује у грађанским и трговачким стварима, без обзира на врсту суда. **Из поља њене примене искључене су пореске, царинске и административне ствари, затим стаутсна питања физичких лица, имовинскоправна питања која проистичу из брачних односа, завештања и наслеђивања, стечај, поступак у вези са ликвидацијом несолвентних привредних друштава и других правних лица, принудна поравнања и слични поступци, социјално осигурање и арбитража (чл. 1.)**

Други део конвенције носи назив „Међународна надлежност“. У ово делу садржана су правила о одређивању опште (чл. 2-4) и посебне међународне надлежности (чл. 5-7 за спорове из уговора, издржавања, вануговорне одговорности за штету исл., чл. 8-14 у материји осигурања, чл. 15-17 за потрошачке уговоре, чл. 18-21 за појединачне уговоре о раду), правила о искључивој надлежности (чл. 22), правила о пророгацији надлежности (чл. 23. и 24.), правила о испитивању надлежности и допустивости тужбе (чл. 25. и 26.), правила о литиспенденцији (чл. 27-30), правило о надлежности за привремене и заштитне мере (чл. 31). Могућност заснивања међународне надлежности на основу националних правила о егзорбитантној надлежности је искључена.

У трећем делу конвенције садржана су правила о признању и извршењу пресуда донетих у државама уговорницама (чл. 32-56). **Пресуде донете у једној држави уговорници признају се у другој држави уговорници без икаквог посебног поступка – дакле, важи принцип аутоматског признања** (чл. 33. ст. 1.) С обзиром на то, изостало је уређење посебног поступка признања (баш као и у Брисел 1 Уредби). Једино је било потребно уредити експедитиван поступак за извршење пресуда (чл. 38-52). Конвенција предвиђа лимитирани број услова за признање стране пресуде (чл. 34-37), који потпуно одговарају условима које предвиђа Брисел 1 Уредба. **Конвенцијом је изричито забрањено преиспитивање страних пресуда у меритуму (чл. 36).**

Четври део конвенције садржи правила о извршењу јавних исправа и судских поравнања, који су сачињени односно одобрени од суда једне државе уговорнице и према праву те државе су стекли својство извршности (чл. 57. и 58.).

У петом делу конвенције (чл. 59-62) налазе се опште одредбе које се превасходно односе на утврђивање домицила физичких лица, привредних друштава и других правних лица.

У шестом делу садржане су прелазне одредбе (чл. 63) којима се уређује временско важење правила конвенције.

У седмом делу конвенције садржане су одредбе којима се одређује однос конвенције према Брисел 1 Уредби и другим конвенцијама (чл. 64-68).

У осмом делу конвенције, који носи наслов „Завршне одредбе“, садржане су одредбе о потписивању, ступању на снагу, приступању конвенцији, депоновању инструмената о приступању, отказу конвенције, ревизији конвенције, депозитару. У овом делу су наведени и прилози који су дати уз конвенцију.

4. Разлози за приступање Републике Србије и земаља ЦЕФТА Лугано конвенцији

1. Приступање Лугано конвенцији намеће се као **логична опција за државе које су кандидати односно које желе да постану кандидати за чланство у ЕУ**. У ове државе свакако спада **Србија, као и све остале државе ЦЕФТА (Босна и Херцеговина, Црна Гора, Хрватска, Албанија, Македонија и Молдавија)**.

2. **Интерес** за приступање Лугано конвенцији у првом реду се огледа у **обезбеђивању аутоматског признања и извршења домаћих судских одлука у грађанским и трговачким стварима у преко тридесет земаља западне и северне Европе**. Ако се има у виду да Србија и остале државе ЦЕФТА настоје да повећају извоз робе и услуга у државе чланице ЕУ, као и да велики број грађана држава ЦЕФТА живи, ради и путује по свим крајевима Европе, нема сумње да свака од ових држава има изразити интерес да се одлуке које донесу њени судови признају и извршавају у иностранству.

3. Такође, треба имати у виду да је **ЦЕФТА споразум закључен ради спровођења у живот економских реформи које су неопходне за ближе везе са Европском унијом**. Основни циљеви ЦЕФТА споразума су одређени као стварање јединственог споразума којим се обухвата постојећи ниво либерализацији трговине постигнут закључењем билатералних споразума о слободној трговини у региону,

побољшањем услова за страна улагања укључујући стране директне инвестиције, проширењем трговине робама и услугама, унапређењем улагања на основу јасних, стабилних и предвидивих правила, укидањем баријера у трговини, олакшавањем кретања роба у транзиту и прекогранични промета роба и услуга између држава потписница, осигурањем правичних услова конкуренције и одговарајућом заштитом права интелектуалне својине. Приступање држава ЦЕФТА Лугано конвенцији, које би имало за последицу примену јединствених правила о судској надлежности и признању и извршењу судских одлука у грађанским и трговачким стварима на лица која су пословно настањена на територијама ових земаља, сигурно би допринело остварењу наведених циљева.

4. Приступање држава ЦЕФТА Лугано конвенцији представља „улазницу“ за тзв. "Европски правосудни простор". У Републици Србији и осталим државама ЦЕФТА би се у погледу надлежности и признања и извршења страних судских одлука примењивала правила Лугано конвенције, која су у погледу садржине готово идентична правилима која важе у ЕУ (правилима Брисел 1 Уредбе). То би свакако представљало *неопходно искуство и добру припрему за судове држава ЦЕФТА, пре него што постану чланице ЕУ, а тиме и званично део „Европског правосудног простора“*.

5. Правила Лугано конвенције о приступању која се односе на државе ЦЕФТА

Приступање Лугано конвенцији уређено је чл. 70-73. Услови о приступању за државе које нису чланице ЕФТА односно ЕУ (у које дакле спада Србија и остале државе ЦЕФТА) предвиђени су у чл. 72 конвенције. Према одредбама овог члана, ако нека држава жели да постане држава уговорница Лугано Конвенције, поред достављања свих података који су неопходни за примену ове конвенције и подношења изјаве о приступању, мора доставити депозитару: **а)** податке о свом правосудном систему, укључујући податке о именовању и независности судија; **б)** податке о свом унутрашњем праву које се односи на парнични поступак и извршење пресуда; и **в)** податке о свом међународном приватном праву у делу који се односи на парнични поступак. Депозитар је дужан да ове податке проследи свим државама уговорницама конвенције и да их позове да дају сагласност за приступање. **Државе уговорнице треба да дају свој пристанак најкасније у року од годину дана, након што им је депозитар упутио позив да се изјасне.** Када све државе уговорнице дају свој пристанак, депозитар позива заинтересовану државу да приступи конвенцији. У односу

на државу апликанта, конвенција ће ступити на снагу првог дана трећег месеца од када је депоновала инструмент о приступању. Међутим, ако пре ступања на снагу једна или више држава уговорница приговори приступању, **конвенција ће ступити на снагу само у односу на оне државе које нису уложиле такав приговор**. Према томе, може се догодити да Лугано конвенција ступи на снагу између државе апликанта и неких од држава уговорница.

6. Закључење регионалне Конвенције о надлежности и признању и извршењу пресуда у грађанским и трговачким стварима

Уколико се заузме становиште да Република Србија и остале државе ЦЕФТА (или неке од њих) не би могле приступити Лугано конвенцији, као опција се намеће закључење регионалне конвенције чија би садржина у потпуности одговарала Лугано конвенцији односно Брисел 1 Уредби.

Закључење једне овакве конвенције би свакако било у складу са циљевима ЦЕФТА споразума. Њоме би се у земљама ЦЕФТА обезбедила примена правила о надлежности и признању и извршењу судских одлука која се иначе примењују земљама ЕФТА и ЕУ. Судови земаља ЦЕФТА би били у прилици да овладају једним системом грађанскопроцесних правила која важе у „Европском правосудном простору“, што би представљало добру припрему правосуђа ових земаља, пре него што постану његов саставни део.

Приредио др Славко Ђорђевић - доцент на
Правном факултету Универзитета у Крагујевцу,
члан радне групе Министарства правде за израду нацрта Закона о међународном
приватном праву и члан радне групе за израду нацрта Регионалне конвенције о
међународној правној помоћи